

Ilona Jonutytė

JAUNŪJŲ SAVANORIŲ MOTYVAVIMAS TĘSTINEI SOCIOEDUKACINEI VEIKLAI SU VAIKAIS

Anotacija. Straipsnyje aptariamos savanorių motyvavimo savanoriškai socioedukacinei veiklai galimybės. Išryškinama savanorių motyvų svarba savanoriškos veiklos tęstinumui. Straipsnyje nagrinėjami savanorių veiklos nevyriausybines organizacijose koordinavimo klausimai, susiejant juos su savanorių veiklos tęstinumo skatinimo galimybėmis. Remiantis atliktais tyrimais, pateikiami Lietuvos savanorių pagrindiniai motyvai darbui su vaikais, išskiriamos efektyviausios priemonės, turinčios įtaką savanoriškai tęstinei socioedukacinei veiklai. Remiantis tyrimo išvadomis, pažymima, jos veiksmingiausios yra ne materialinės skatinimo formos, o tokios, kurios skatina savanorio asmeninį tobulėjimą bei sudaro galimybes kelti profesinę kompetenciją.

Esminiai žodžiai: jaunieji savanoriai, savanoriška socioedukacinė veikla, savanorių motyvavimas.

Įvadas. Pastaruoju metu vis didesnę pripažinimą įgyja Nevyriausybinių organizacijos (NVO), kurios teikia bendruomenei įvairias socioedukacines paslaugas. Nevyriausybinių organizacijų sėkminga veikla remiasi savanorišku darbu. NVO teikiamos paslaugos dažnai yra kokybiškesnės, kadangi jas teikia šiam darbui pasišventę bendruomenės savanoriai; jos yra ir ekonomiškės, nes savanoriams už darbą materialiai neatlyginama.

Savanoris – tai žmogus, skiriantis dalį savo laiko padėti bendruomenės nariams, neimantis už tai atlyginimo, prisiimantis atsakomybę už savanorišką veiklą, siekiantis asmeninio tobulėjimo, naujos patirties įgijimo bei gaunantis dvasinės naudos, kuria dalijasi su bendruomene [7].

Šiandieninė savanoriškų organizacijų misija tapo dar aktualesnė, jų indėlis visuomenės plėtros ir gerovės kūrimo procesuose tebėra svarbus, ypač Europos integracijos procese, ugdant europiečių pilietiškumo jausmą. Anot J. S. Elliso, K. H. Noyeso (1990), savanorystė pirmoji iškelia socialines visuomenės problemas ir sprendžia klausimus, susijusius su bendruomenės poreikiais. Savanoriai daro įtaką vyriausybės veiksmams, reikalui esant priešinas vyriausybės vykdomai politikai. Tad savanoriai yra tyrinėtojai ir eksperimentatoriai, kurių nevaržo tradicijos, noras išlaikyti statusą visuomenėje. Taigi savanoriai yra socialinės veiklos iniciatoriai bendruomenėje. Tokiu būdu savanoriška veikla turėtų būti skatinama vyriausybės, savivaldybės, instituciniu lygiu. Savanoriška veikla skatintina ne tik dėl ekonominių priežasčių, nes asmenys, dalyvaujantys savanoriškoje socioedukacinėje veikloje įgyja ir žinių bei praktinių savipagalbos ir pagalbos

kitiems gebėjimų. Todėl savanoriška veikla traktuojama ne tik kaip pagalbos kitiems priemonė, bet ir kaip jaunimo neformalaus ugdymo ir saviugdos forma. Savanoriškas darbas atveria jaunimui tobulėjimo galimybes: pirmiausia padeda tobulinti specialiuosius sugebėjimus ir kelti profesinę kvalifikaciją, antra, suteikia asmenybės ugdymo ir saviugdos galimybes [8].

Savanoriai dažniausiai įsijungia į NVO organizacijų veiklą. Tačiau galimi ir kiti savanoriškos veiklos būdai: savanoris gali padėti kitam žmogui individualiai, įsijungti į vienkartinę akciją, taip pat gal dalyvauti vyriausybinių institucijų veikloje, padėdamas specialistams vykdyti įvairias užduotis. Daugiausia jaunimas įsijungia į savanorišką veiklą su vaikais. Jaunieji savanoriai aktyviausiai dalyvauja vaikų socialinio ugdymo ir socialinės pagalbos sistemos kūrime. Tokiu būdu savanoriai atsiliepia į visuomenės poreikį spręsti vaikų pozityvios socializacijos uždavinį. Jaunųjų savanorių socioedukacinė veikla su vaikais dažniausiai vyksta šiose bazinėse vietose: socialinės, psichologinės pagalbos centruose, bendruomenės centruose, vaikų poilsio stovyklose. Jaunieji savanoriai teikia pagalbą įvairiomis formomis: dirba su vaikais dienos centruose, stovyklose, organizuoja jų laisvalaikį, konsultuoja telefonu, paveda bendraamžiams šviečiamojo pobūdžio seminarus ir kt.

Daugiausia savanoriai padeda rizikos grupių vaikams, o šiai grupei priklausantiems vaikams itin svarbus ilgalaikis ryšys su suaugusiu, nes jie socialiai labai pažeidžiami. Rizikos grupių vaikai tik palaipsniui pradeda pasitikėti ugdytojais ir ypač jautriai reaguoja į savanorių kaitą. Todėl itin svarbu skatinti savanorių atsakomybę už vaikus, t. y. skatinti juos tęstinei savanoriškai veiklai. Kaip minėta, būtina palaikyti ir skatinti savanorystę visais lygiais, tačiau didžiausią įtaką savanorių veiklos tęstinumui turi organizacija, kurioje savanoris dirba. Socialinė ir švietimo politika, teisinis savanoriškos veiklos reglamentavimas, pozityvus visuomenės požiūris į savanorius yra tik sąlygos savanoriškai veiklai plėtoti, tačiau svarbiausia vidinis savanorių nusiteikimas tęsti veiklą. Taigi nevyriausybinių organizacijos turi nuolat spręsti savanorių skatinimo socioedukacinei veiklai klausimus.

Praktikoje dar nesukurta darbo su savanoriais sistema, tam trūksta išsamių mokslinių studijų, nagrinėjančių savanorių darbą, jų motyvaciją, veiksnius, skatinančius tęsti savanorišką veiklą. Daugeliu atvejų stinga pačių NVO dirbančių darbuotojų pozityvaus požiūrio į savanorišką veiklą, jų vertės pripažinimo, stipresnio ska-

tinimo savanoriškai veiklai. Dauguma organizacijų neturi savanorių skatinimo tradicijų, dažnai savanorių motyvacijos klausimai sprendžiami fragmentiškai, stichiškai ir priklauso nuo organizacijos vadovo ar ten dirbančių darbuotojų norų. Taigi NVO vadovai dažniausiai nežino, kas turi didžiausią įtaką savanorių socioedukacinės veiklos tęstinumui, todėl būtina tirti šį reiškinį ir, remiantis tyrimo duomenimis, kurti savanorių skatinimo sistemą.

Mokslinė problema. Savanorystės fenomenas ilgą laiką buvo ignoruojamas akademiniam kontekste, tik XX a. pabaigoje pavieniai mokslininkai pradėjo domėtis savanoriškos veiklos klausimais. J. S. Ellisas (1985) ragino įvairių sričių mokslininkus užpildyti nepakankamų savanorystės reiškinio tyrimų spragą, nagrinėjant šią problemą įvairiais aspektais. 9-ajame dešimtmetyje pradėta labiau domėtis šiomis problemomis. Pradėta tyrinėti savanorių motyvacijos problema. E. G. Clary, M. Snyderis (1991) tyrė funkcinių motyvacijos aspektą savanoriškoje veikloje. A. M. Omoto, M. Snyderis (1991) tyrė savanorių motyvaciją, skatinančią padėti AIDS ligoniams, ir atskleidė motyvų įtaką savanoriškos veiklos tęstinumui. H. A. Mayeris savo disertacijoje nagrinėja savanorių, dalyvaujančių Bažnyčios socialinėje veikloje, klausimus. W. W. Wymeris (1998) savo mokslinėse publikacijose nagrinėja savanorystės fenomeną amžiaus diferenciacijos aspektu. Jaunimo savanorystės specifiškumą iškelia V. Molly (1998), J. S. Ellisas, K. H. Noyesas (1999), W. B. Naidichas, M. Chisholmas (1996). Profesionalų atrankos ir jų rengimo darbui su savanoriais klausimais domėjosi J. Pattersonas, Ch. Tremperis, P. Rypkemas (1994), B. B. Stallingsas (1998), M. Payne'as (1993). Užsienio autorių tyrimų apžvalga parodė, jog savanorystės edukacinės problemos mažai tyrinėtos, dažniau šis reiškinys tyrinėjamas socialinės psichologijos, sociologijos, istorijos aspektais.

Jaunimo socializacijos klausimus Lietuvoje nagrinėjo J. Laužikas (1993), J. Vaitkevičius (1995), B. Bitinas (1995), I. Leliūgienė (2002), G. Kvieskienė (2003) ir kt. Tačiau savanorystės reiškinį tyrinėjantys mokslininkai dar tik žengia pirmuosius žingsnius. Straipsnio autorė viena pirmųjų Lietuvoje tyrė savanorių rengimo socialiniam pedagoginiam darbui su vaikais procesą ir mokliškai jį pagrindė. V. Baršauskienė, I. Leliūgienė (2001), analizuodamos įvairių šalių bendruomenės centrų socio-kultūrinę veiklą, apžvelgė ir savanorių vaidmenį socioedukacinės pagalbos bendruomenei kontekste. E. Štuopytė (2002) atskleidė socioedukacines savanorių funkcijas dirbant su vaikais bendruomenės centre.

Taigi savanoriškos veiklos skatinimas yra mokslininkų mažai tyrinėta problema, ypač Lietuvoje, todėl **mokslinę problemą** apibrėžia keletas klausimų:

1) kokie pagrindiniai motyvai skatina jaunimą įsijungti į savanorišką veiklą,

2) kokios yra veiksmingiausios priemonės, skatinančios savanoriškos veiklos tęstinumą.

Tyrimo objektas – jaunųjų savanorių motyvavimas tęstinei socioedukacinei savanoriškai veiklai su vaikais.

Tyrimo tikslas – atskleisti jaunųjų savanorių skatinimo būdus socioedukacinei veiklai su vaikais.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa (raštu).

Savanorių veiklos motyvai. Mokslininkai ir praktikai gilinaisi į savanorių motyvacijos klausimą, nes ši problema nėra plačiai tyrinėta teoriniu aspektu, o dirbantiems su savanoriais darbuotojams svarbu išsiaiškinti motyvus, skatinančius tęsti savanorišką veiklą. A. M. Omoto, M. Snyderis (1991) ištyrė priežastis, dėl kurių savanoriai atsisako savanoriško darbo. Pastebėta, kad pagrindinė priežastis buvo jų motyvacija: tie, kurie tęsė savanorišką darbą, buvo labiau motyvuoti kelti savigarbą ar tobulėti asmeniškai nei tie, kurie atsisakė savanorystės. Todėl mokslininkai daro prielaidą, kad turintys šiuos motyvus žmonės linkę ilgiau dirbti savanorišką darbą.

Taigi savanorio motyvacija tiesiogiai susijusi su veiklos tęstinumu. Siekiant įsigilinti į savanorių motyvacijos klausimus, svarbu išsiaiškinti altruizmo prigimtį. Tiek užsienio šalyse, tiek Lietuvoje keliamas klausimas, ar savanoriška veikla yra altruizmo forma visuomenėje, ar jai būdingas pragmatiškumo aspektas. Dauguma mokslininkų ir praktikų teigia, jog socialiniai motyvai (socialinis prestižas, socialinių kontaktų išplėtimo galimybės, patirties įgijimas ir pan.) yra savanoriškos veiklos bendruomenėje varomoji jėga.

Savanoriškos veiklos motyvus, arba, kitaip tariant, altruizmo klausimus, analizuoja *socialinių mainų teorija*. Altruistinis elgesys, remiantis šia teorija, kitų žmonių atžvilgiu traktuojamas kaip siekimas asmeninės naudos ir asmeninio pranašumo. Ši teorija žmogaus sąveiką traktuoja kaip tam tikrą „socialinę ekonomiką“, nes žmonės, jų požiūriu, keičiasi net tik daiktais, pinigais, bet mainosi ir „socialinėmis“ prekėmis. Žmogus, teikdamas pagalbą kitiems gauna tam tikrą socialinį atlygį: pritarimą, prestižą, pagarbą, savigarbą, socialinį priimtinumą. Taigi žmogus gali padėti kitam žmogui dėl šių priežasčių: savigarbos, tikisi sulaukti panašios pagalbos ateityje, sumažinti jaučiamą kaltę ar blogą savijautą. Ši teorija nenuneigia fakto, kad žmogaus elgesys kito žmogaus atžvilgiu gali būti nesavanaudiškas. Savanoriška veikla (žmonių pagalbos kitiems teikimas) gali turėti skirtingus motyvus. Vieni teikia pagalbą, kad užsistarnautų socialinį atlyginimą, tačiau daliai žmonių būdingas realus altruistiškas elgesys, kuris skatina rūpintis kitų žmonių gerove.

Kita teorija, aiškinanti altruizmą, – tai *socialinių normų teorija*. Ši teorija teigia, jog tarpusavio sąveika mus įpareigoja teikti pagalbą tiems žmonėms, kurie yra mums

pagelbėję praityje. Taip pat šiai teorijai atstovaujantys mokslininkai pažymi, jog tarpusavio sąveika ne tik įpareigoja teikti pagalbą mūsų geradariams, bet ir pirmiausia skatina jiems nekenkti [žr. 23]. Taip pat socialinės atsakomybės norma žmones įpareigoja teikti pagalbą ne tik tiems, kurie yra mums pagelbėję, bet ir tiems, kurie mums negali atsakyti tuo pačiu. D. Majersas (1998) pažymi, kad žmonės jaučia didesnę atsakomybę tuo atveju, jei pagalbos objektas nėra kaltas dėl susidariusios padėties, todėl labiausiai visuomenėje pagalbos sulaukia vaikai. Tai patvirtina ir savanorių veiklos tyrimai. Kaip minėta, populiariausias visame pasaulyje savanorių darbas – pagalba vaikams. Socializacijos procese žmogus už pagalbos suteikimą yra skatinamas, o už nesuteikimą yra baudžiamas. Ilgainiui pagalba kitam tampa vertybe jau nebeprisklausoma nuo išorinio poveikio. Tokiu būdu socialinės normos skatina žmogaus altruistinių elgesį.

Remiantis šiomis teorijomis, galima teigti, kad savanoriams būdinga:

- prosocialus elgesys, kuris orientuotas į tarpusavio mainus: „Aš tau – tu man“;
- altruistinis elgesys, neiškeliantis jokių sąlygų pagalbos gavėjui.

Skatinant savanorius tęsti pradėtą veiklą, kaip minėta, labai svarbu žinoti jų motyvaciją. E. G. Clary ir M. Snyderis (1991) išskyrė keturias motyvų grupes, atsižvelgdami į tai, kokias funkcijas jie atlieka:

1. Vertybių išraiškos funkcija (*a value – expressive function*). Ji įpareigoja savanorį rūpintis kitais, nes savanoriams svarbu kito žmogaus gerovė. Šie žmonės savanoriškoje veikloje išreiškia vertybes, kurios nukreiptos į pagalbą kitam ir troškimą tarnauti bendruomenei. Taigi savanorystė atlieka vertybių išraiškos individui funkciją.

2. Socialinio prisitaikymo funkcija (*a social adaptive function*). Kai kuriems savanoriams savanorystė išreiškia socialinio prisitaikymo funkciją, kuri nulemta draugų, šeimos ir kitų artimųjų žmonių dalyvavimo savanoriškoje veikloje. Kai kuriems žmonėms savanorystė yra būdas prisitaikyti prie jiems svarbių žmonių, kai kada tai yra atsakas į socialinį spaudimą. Kai kurie savanorystės pagalba išplečia socialinį ratą, užmegzdami naujus socialinius kontaktus kitomis sąlygomis.

3. Ego gynybos funkcija (*Ego defensive*). Kai kurie savanoriai, padėdami kitiems, tikisi tokiu būdu išspręsti savo problemas: vidinių konfliktų, abejojimo savo verte ir kompetencija. Egzistuoja hipotezė, kad tie žmonės, kurie tiki teisingu pasauliu, mano, jog prireikus pagalbos jiems bus taip pat padėta. Savanorystė kai kuriems žmonėms yra būdas kelti savivertę, įgyti socialinį pripažinimą bei spręsti savo psichologines problemas.

4. Žinių funkcija (*a knowledge*). Savanorystė kai kuriems žmonėms padeda patenkinti intelektualinius po-

reikius, pagilinti žinias, įgyti specifinių įgūdžių, kurie bus reikalingi, ypač dėl ateities karjeros.

Kaip rodo įvairių šalių savanorių motyvų apžvalga, savanorius dalį savo laiko skirti pagalbai vaikams skatina tiek dvasiniai (noras tarnauti bendruomenei, išreikšti esmines vertybes), tiek socialiniai (noras susirasti draugų, įgyti socialinį pripažinimą, pažinti juos supančius žmones ir kt.), psichologiniai (jaučia pasitenkinimą padėdami kitiems, nori įgyti didesnę pasitikėjimą savimi ir kt.), edukaciniai (asmeninis tobulėjimas, noras įgyti žinių, patirties ir kt.). Savanoriška veikla tam pačiam žmogui gali atlikti kelias funkcijas, todėl siekiant aktyvesnio jaunimo dalyvavimo savanoriškoje socioedukacinėje veikloje labai svarbu savanoriams pasiūlyti kuo įvairesnę veiklą.

Savanoriškos veiklos koordinavimo principai.

Siekiant efektyvaus savanorių skatinimo tęsti socioedukacinį darbą, būtina profesionaliai koordinuoti savanorišką veiklą. Savanoriai dažniausiai nedirba pavieniui, jie jungiasi į organizacijas, atitinkančias jų tikslus ir vertybes. Tokiu būdu organizacijai iškyla savanorių darbo motyvavimo, organizavimo ir koordinavimo problemos. Tai atskleidė ir užsienyje atlikti tyrimai. Pirmą kartą pradėdami savanorišką veiklą, kaip parodė [18] tyrimai, 58 proc. studentų jautė nerimą. Po 2–4 vizitų į darbo vietą 80 proc. savanorių jautėsi žymiai geriau. Taigi tyrimas parodė, kaip svarbu yra tinkamai pasirengti savanorio priėmimui. Taigi dauguma organizacijų turi koordinatorius, kurie paprastai būna savo srities specialistai (socialiniai pedagogai / darbuotojai, pedagogai ir pan.). Jie atsakingi už savanorių veiklos vadybą organizacijose.

Sprendžiant savanorių vadybos klausimus, svarbiausia, kaip nurodo M. Spiertsas (2003), atkreipti dėmesį į šiuos aspektus:

- 1) specialistas turi gebėti derinti skirtingus savanorių, dalyvių, specialistų ir savo įstaigos interesus;
- 2) specialistas turi užtikrinti patrauklų darbo klimatą savanoriams;
- 3) specialistas turi aiškiai reglamentuoti, aprašyti ir nusakyti savanoriui uždavinius ir įsipareigojimus.

Taigi kuratoriaus pagrindinė misija – derinti paslaugos gavėjų, organizacijos ir savanorių asmeninius tikslus, motyvus, lūkesčius. Pastarieji ypač svarbūs kuratoriaus darbe, nes savanoriška veikla nebus efektyvi ir niekada nesuteiks maksimalios naudos paslaugos gavėjams, jei nebus bent iš dalies patenkinti savanorių asmeniniai poreikiai. Kuratoriaus funkcijos gana plačios: tai savanoriškos veiklos struktūrinimas, pasiūlymų teikimas savanoriams dėl atliekamų užduočių, priežiūra, vertinimas, savanorių komandos telkimas, paramos teikimas ir, be abejo, viena svarbiausių funkcijų – tai savanorių motyvavimas.

Pastaruoju metu vis didesnis dėmesys skiriamas jaunimo savanoriškai veiklai, todėl dauguma savanorių koordinatorių priversti taikyti ir kurti naujas jaunųjų sava-

norų paieškos, motyvavimo, parengimo ir kt. metodikas. Apibendrinus užsienio autorių [6; 13; 19] siūlymus, išskirti pagrindiniai principai, kuriais turi vadovautis specialistai, dirbantys su jauniaisiais savanoriais: savanoriškos veiklos prasingumas, organizacijos lankstumas, parengimas savanoriškai veiklai ir parama jos metu, pasiekimų pripažinimas. Pateikta trumpa jų apžvalga.

Savanoriškos veiklos prasingumas. Jaunimui labai svarbu jausti, jog jis atlieka realiai naudingą darbą. Jauni žmonės turi patirti, kad pagalba kitiems turi realų poveikį, atitinkantį organizacijos tikslus. Taip pat šis darbas turi būti pakankamai sudėtingas, kad leistų savanoriui išbandyti save ir įgyti naujos patirties. Taigi savanoriams reikėtų siūlyti tokį darbą, kuris skatintų patirties kaupimą, leistų jaustis socialiai reikšmingam ir padėtų realiai matyti savo darbo naudą.

Organizacijos lankstumas. Remiantis minėtų autorių atliktais tyrimais, galima teigti, kad dauguma jaunųjų savanorių pabrėžė, jog savanorystės pradžioje jie nenorėjo tokios didelės atsakomybės, kaip ir neketino tiek daug laiko skirti savanoriškai veiklai, kiek siūlė organizacija. Todėl organizacijai reikėtų būti lankstesnei savanorių atsakomybės ir laiko atžvilgiu. Įtraukiant savanorius į veiklą, svarbu sudaryti sąlygas įgyti patirties, skatinti kūrybiškumą, o ne slopinti energiją. Taigi tik lanksti organizacija gali inicijuoti savanorius dalyvauti bendruomenės narių socialiniame ugdyme.

Parengimas savanoriškai veiklai ir parama jos metu. Daugelis jaunų savanorių pabrėžia, kad jiems asmeniškai buvo naudingas jų mokymas teikti pagalbą, jie įvertino tiek formalaus, tiek neformalaus mokymo svarbą. Savanoriai pažymėjo, kad rengimosi procese jie nori įgyti kokybiškos patirties, pasirengti savanoriškai veiklai bei tobulinti tolimesniam gyvenimui reikalingus gebėjimus, kurie ateityje padėtų įsidarbinti. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys į paramą savanorių veiklos metu: dauguma išreiškė didesnio darbuotojų padaršinimo poreikį, ypač esant sudėtingiems atvejams.

Pasiekimų pripažinimas. Būtina savanorius įvertinti ir apdovanoti už jų darbą. Tai gali būti vieša padėka bendraamžių grupėje, pagyrimas mokyklos ir bendruomenių laikraščiuose, religinių organizacijų leidiniuose. Taip pat labai gera forma yra pobūvis jauniesiems savanoriams, atliekantiems ne tik įvertinimo, bet ir socialinę funkciją. W. B. Naidichas, M. Chisholmas (1996) nurodo šiuos veiksmingiausius skatinimo būdus: žodinių įvertinimą už gerai atliktą darbą, savanorių, išdirbusių daugiausiai valandų, sąrašo sudarymą, socialinių įvykių pažymėjimą, laikraščio išleidimą.

Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas. *Siekiant efektyvesnio savanorių skatinimo, kaip minėta, būtina išsiaiškinti savanorių motyvus socioedukacinei veiklai su vaikais.* Tyrimo metu savanorių buvo paklausta: kas skatina juos įsijungti į savanorišką socioedukacinę veiklą su vaikais. Duomenų analizės rezultatai pristatomi 1 lentelėje.

1 lentelė

Jaunimo motyvai savanoriškai veiklai

Atsakymai	Proc.
Noras padėti kitam žmogui	25
Noras tobulinti save	19
Noras įgyti patirties	18
Poreikis bendrauti	12
Noras susirasti draugu	11
Noras turiningai praleisti laisvalaikį	8
Puoselėti krikščioniškas vertybes	3
Kita	4

Duomenų analizė parodė, kad labiausiai jaunas žmones savanoriškai veiklai motyvuoja noras padėti kitiems. Taip pat jaunų žmonių motyvacija nukreipta ir į savo asmeninių poreikių patenkinimą, tai rodo noro tobulinti save ir įgyti patirties motyvai. Jaunam žmogui svarbu patenkinti poreikį bendrauti ir susirasti draugu. Mažiausiai įtakos savanoriškai jaunimo veiklai turi noras turiningai praleisti laisvalaikį ir siekimas puoselėti krikščioniškas vertybes. 4 proc. nurodė kitus motyvus (poreikį iš-

reikšti save, socialinių permainų visuomenėje, siekiamą gyvenimo prasmės ieškojimą, norą išbandyti save ir pan.).

Savanorių motyvacija atspindi ir savanorių poreikius, kuriuos jie tenkina savanoriškoje veikloje. Savanoriškoje veikloje pirmiausia patenkino asmeninio tobulėjimo (56 proc.), patirties įgijimo (37 proc.) bei bendravimo poreikius. Poreikis, kuris galėtų būti priskirtas altruizmo motyvacijai, liko ketvirtoje vietoje. Tai pagrindžia socialinių mainų teorija [3; 23], nes jaunas žmogus, padėdamas ki-

tam, mainais gauna socialinį pripažinimą, pakelia savivertę, tobulina bendravimo įgūdžius, praplečia socialinių kontaktų ratą. Tai patvirtina ir kitų autorių tyrimai: V. Molly ir kt. (1998) teigia, kad jaunųjų savanorių mo-

tyvai yra orientuoti į asmeninių poreikių patenkinimą.

Tyrimo metu išaiškėjo efektyviausios priemonės, kurios skatina jaunuosius savanorius savanoriškai veiklai (2 lentelė)

2 lentelė

Savanorių skatinimo priemonės

Skatinimo formos	Proc.
Išvykos, skirtos susipažinti su kitų patirtimi	22
Galimybė dalyvauti kvalifikacijos kėlimo kursuose	20
Pagyrimai, padėkos	16
Rekomendacijos mokymuisi, darbui	13
Šventinių renginių organizavimas	9
Sveikinimai ypatingomis progomis	6
Metodinė pagalba studijoms	5
Materialinis paskatinimas	5
Kita	4

Kaip matyti iš 2 lentelėje pateiktų duomenų, labiausiai jaunuosius savanorius skatina išvykos, skirtos susipažinti su kitų patirtimi. Tai rodo ne tik domėjimąsi savanorišku pasirinktos srities darbu, bet taip pat poreikį susitikti su kitais jaonais žmonėmis, turinčiais panašių tikslų bei vertybių. Tai praplečia socialinių kontaktų ir draugų ratą bei leidžia pažinti kitų miestų bei šalių specifinę patirtį socialinėje srityje. Tokiu būdu savanorystė atlieka kelias funkcijas, t. y. tarnauja kaip pagalbos kitam priemonė, ugdo jaunų žmonių socialumo jausmą bei skatina tarpkultūrinį bendravimą.

Kita pakankamai svarbi skatinimo forma – galimybė dalyvauti kvalifikacijos kėlimo kursuose, seminaruose. Daugumą jaunųjų savanorių savanoriškai veiklai motyvavo noras įgyti patirties, tokiu būdu jie šią galimybę įžvelgia ne tik pačioje veikloje, bet ir rengiantis jai. Dažniausiai jaunam žmogui labiausiai priimtina žinių gavimo forma – kursai ir seminarai, paremti neformalaus ugdymo principu. Taip pat jaunam žmogui svarbus žodinis jo veiklos įvertinimas, pagyrimai, padėkos („svarbiausia įvertinimas kiekvieną dieną, o ne tik per šventes“). Taip pat kai kurie savanoriai pageidauja, kad būtų organizuojama daugiau šventinių renginių. Ši forma ne tik atlieka skatinamąją savanoriškai veiklai funkciją, bet įvairių socialinių įvykių pažymėjimas stiprina ir pačių savanorių bendruomenę.

Mažai veiksmingomis skatinimo formomis nurodyta materialinis atlygis, metodinė pagalba studijoms, savanoriško darbo stažo skaičiavimas ir pan. Tai paneigia dalies visuomenės susiformuotą nuomonę, kad žmonės dalyvauja savanoriškoje veikloje dėl įvairiausių privilegijų.

Išvados

1. Jaunieji savanoriai dažniausiai įsijungia į Nevyriausybinių organizacijų veiklą (NVO). Savanoriai aktyviausiai dirba socioeducacinės pagalbos rizikos grupių vaikams srityje. Jaunieji savanoriai dažniausiai teikia pagalbą vaikams dienos centruose, socialinės pagalbos centruose, vaikų vasaros stovyklose ir kt. Rizikos grupės vaikai yra socialiai pažeidžiama grupė, turinti nepasitikėjimo ugdytojais problemą. Taigi padedant rizikos grupės vaikams labai svarbu užtikrinti jų ilgalaikį emocinį ryšį su ugdytoju, nes šie vaikai jautriai reaguoja į savanorių kaitą. Tokiu būdu NVO, kuri teikia paslaugas rizikos grupių vaikams, iškyla savanorių motyvavimo tęstinei veiklai problema.

2. Siekiant užtikrinti ilgalaikį savanorių socioeducacinį darbą organizacijoje, svarbu išsiaiškinti savanorių pagrindinius motyvus. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad labiausiai jaunas žmones savanoriškai veiklai motyvuoja noras padėti kitiems. Taip pat dauguma jaunų žmonių motyvacija nukreipta ir į savo asmeninių poreikių patenkinimą: norą tobulinti save, įgyti patirties, susirasti draugų ir kt. Savanoris gali ištraukti į veiklą dėl kelių motyvų, todėl siekiant aktyvesnio jaunimo dalyvavimo savanoriškoje veikloje, svarbu siūlyti kuo įvairesnę veiklą, atitinkančią jų motyvaciją, tenkinančią saviugdosi poreikius.

3. Savanoriškos veiklos tęstinumui būtina profesionali savanorių vadyba, kurią turėtų vykdyti specialiai tam pasirengęs koordinatorius. Jis turi derinti paslaugos gavėjų, organizacijos ir savanorių poreikius, kurti pozityvią darbo atmosferą, užtikrinti geras darbo sąlygas, apibrėžti savanorio veiklos uždavinius ir įsipareigojimus, teikti visokeriopą paramą savanoriškos veiklos metu. Pagrin-

diniai sėkmingo darbo su savanoriais principai yra šie: veiklos prasmingumas, organizacijos lankstumas, savanorių parengimas ir parama veiklos metu, pasiekimų pripažinimas.

4. Labiausiai savanorius tęsti socioeducacinę veiklą su vaikais skatina išvykos, skirtos susipažinti su kitų Lietuvos ir užsienio savanorių patirtimi, galimybė dalyvauti įvairiuose kursuose, pagyrimai, padėkos. Savanorių skatinimo priemonių įvertinimas leidžia teigti, kad veiksmingiausios ne materialinės skatinimo formos, o tos, kurios sudaro galimybes asmeniniam tobulėjimui bei padeda kelti profesinę kompetenciją, t. y. užtikrina sąlygas ugdymui ir saviugdai.

Literatūra

1. Baršauskienė V., Leliūgienė I. Sociokultūrinis darbas bendruomenėje (užsienio šalių patirtis). – Kaunas, 2001.
2. Bitinas B. Auklėjimo procesas. – Šiauliai, 1995
3. Broom L., Bonjean Ch. M., Broom D. H. Sociologija. Esminiai tekstai ir pavyzdžiai. – Kaunas, 1992. – 356 p.
4. Clary E. G., Snyder M. A functional analysis of altruism and prosocial behavior: the case of volunteerism // Review of personality and social psychology / ed. M. S. Clark. – 1991, p. 5–145.
5. Ellis J. S. Research on Volunteerism... What needs to be done // Journal of Voluntary Action Research. – 1985, vol. 14, no 2/3, p. 11–14.
6. Ellis J. S., Noyes K. H. By the people: a history of americans as volunteers // Internete <<http://www.energizeine.com>> [žiūrėta: 2005 02 20].
7. Jonutytė I. Savanorių socialinių pedagogų rengimas : daktaro disertacija. – Klaipėda, 2000.
8. Jordanas P., Ochman M. Savanorių vadybos nevyriausybiniuose organizacijose pagrindai. – Vilnius, 1998.
9. Kvieskienė G. Socializacija ir vaiko gerovė. – Vilnius, 2003.
10. Laužikas J. Pedagoginiai raštai. – Kaunas, 1993.
11. Leliūgienė I. Socialinė pedagogika. – Kaunas: Technologija, 2002.
12. Mayer H. A. A study of volunteer motivation at Flamingo Road church fort lauderdale. – Florida: abstract of educational dissertation. Internete <www.lib.umi.com> [žiūrėta: 2004 09 09].
13. Molly V. Youth volunteering in North Tyneside. – North Tyneside, 1998.
14. Naidich W. B., Chisholm M. Developing programs for homeless and runaway youth. – New York, 1996.
15. Omoto A. M., Snyder M. Aids volunteers and their motivations: theoretical issues and practical concerns // Nonprofit Management and Leadership. – 1991, vol. 4, no 2, p. 157–176.
16. Payne M. Social care in the community. – London, 1993.
17. Patterson J., Tremper Ch., Rypkema P. Staff screening tool kit. Keeping the bad apples out of your organization. – Washington, 1994.
18. Ritzo J. Volunteerism and community service // Internete <<http://camel2.conncoll.edu/academics/research/undergrad/social/human>> [žiūrėta: 2004 04 15].
19. Spierts M. Balansavimas ir aktyvinimas. Metodškai organizuotas sociokultūrinis darbas. – Vilnius, 2003.
20. Stallings B. B. Training busy staff to succeed with volunteers. – Pleasanton, 1998.
21. Štuopytė E. Teritorinės bendruomenės centro darbo su vaikais socialinės edukacinės funkcijos ir jų raiškos ypatumai : daktaro disertacija. – Kaunas, 2002.
22. Wymer W. W. Youth development volunteers: their motives, how they differ from other volunteers and correlates of involvement intensity // Journal of Nonprofit Voluntary Sector Marketing. – 1998, vol. 3, no 4, p. 321–335.
23. Майерс Д. Социальная психология. – Санкт-Петербург, 1998.

Summary

Ilona Jonutytė

MOTIVATION OF YOUNG VOLUNTEERS FOR CONTINUING SOCIO-EDUCATIONAL WORK WITH CHILDREN

Key words: young volunteers, volunteer socio-educational work, motivation of volunteers.

Non-governmental organizations, that provide different socio-educational services for community, are be-

coming more and more recognized nowadays. The successful activity of non-governmental organizations is based on volunteers' work. Volunteer is a person, who dedicates his time to providing help for a community

members, who does not receive a reward for his/her work, but takes responsibility for volunteer work, seeking for self improvement, for new experience, for moral benefit, which he / she shares with a community [7]. Volunteers often switch into non-governmental organizations' activity. Young volunteers are actively participating in the foundation of education system and a system of social help. Socio-educational work of young volunteers takes part in youth institutions of social pedagogical care, community centers, recreation organizations. Volunteers provide help by different means: they work with children in day centers, recreation centers, organize their leisure time, provide consultations by phone, organize educational seminars, etc.

Today's volunteer organization's mission has become even more important. Their contribution to the processes of society welfare creation is of a major importance, especially in the context of European integration. It is necessary to support and promote volunteering on various levels (national, regional, institutional). However, another factor that greatly influences the continuance of volunteer's work is an organization, where a volunteer works. That is why non-governmental organizations should constantly solve the questions of volunteers' motivation.

The system of practical work with volunteers has not been created yet. There is also a lack of scientific researches on the topic of volunteers' work, their motivation factors. The phenomena of volunteers had been ignored in the academic context up to the end of XX century when separate scientists started to inquire it. So the volunteers' work stimulation has not been analyzed much, that is why the research problem is concentrated on several questions: which major motives stimulate young people to switch into volunteer work, what are the most effective means to stimulate the continuance of volunteers' work.

The object of the research – Motivation of young volunteers for continuing socio-educational work with children.

The aim of the research – to reveal the ways of stimulation of young volunteers for continuing socio-educational work with children.

The methods of the research: literature analysis, survey in a written form.

When stimulating volunteers for continuing work it

is of a major importance to identify their motives for volunteer work. The researches inquire into the heart of the problem of volunteers' motivation because it is not widely analyzed theoretically. Of course, the problem of motivation is very urgent for those who work with volunteers stimulating them to continue volunteer work. Seeking for effective motivation of volunteers it is necessary to discuss the questions of volunteers' work coordination. So, the problems of volunteers' work motivation, organization and coordination arose. The majority of organizations dispose of coordinators, who are professionals in their sphere (social pedagogues, social workers, pedagogues, etc.). They are responsible for volunteers' management in an organization as well as for motivation of volunteers.

Recently huge attention has been given to youth volunteering work. It is recognized even on the state level that volunteer work is one of the ways of youth informal education. The majority of volunteers' coordinators should search for methodic of young volunteers' preparation and motivation. Summarizing the ideas of foreign authors [6; 13; 19] the basic principles for the work with young volunteers were extracted: volunteer work significance; flexibility of organization; preparation for volunteer's work and support in it; evaluation of achievements.

On the basis of the conducted research it is possible to present these implications: the major motivation factor is the eagerness to help. Motivation of young people is also aimed on satisfaction of personal demands: willingness to improve and to gain experience. It is important for a young person to satisfy a demand for communication and friendship. So, stimulating young volunteers for continuing work it is very important to have in mind their motives. The research results revealed the fact that volunteers' motivation is stimulated by various trips, dedicated to getting familiarized with people experience, by various courses, aimed on qualification improvement, etc. The majority of young volunteers desired to gain experience and put an accent on the fact that it can be gained through practical work as well as through preparation for volunteer work. Moreover, it is very important for young volunteer to be evaluated and praised for their work. Motives of a less importance were: financial reward, methodic help during studies, calculation.

*Klaipėdos universitetas,
Pedagogikos fakultetas
Įteikta 2006 m. rugsėjo mėn.*